

4 en 5 mei en de menselijke maat

Carolus Grütters

De Dodenherdenking op 4 mei en het vieren van de bevrijding op 5 mei is een mooie traditie. Het levend houden van de herinnering aan gruweldaden en het trachten te waarderen van de luxe positie waarin de meesten van ons zich in Nederland bevinden is uitermate belangrijk. En toch is het - zo omschreven - onvolledig.

Roxane van Iperen wist dat buitengewoon indringend te verwoorden in haar speech op 4 mei in de Nieuwe Kerk: "De mythe moet plaats maken voor weten". Het niet-weten is immers "een bron van misplaatste weemoed over vervlogen tijden". Evenzeer was de 5 mei-lezing van bondskanselier Merkel niet alleen historisch maar ook betekenisvol.

De belangrijkste bijdrage kwam echter mijns inziens van mevrouw Anke Winter, de kleindochter van de kampcommandant van Westerbork. In dat kamp zat onder meer mevrouw Eva Weyl in afwachting van transport. En juist samen met Eva Weyl vertelt Anke Winter nu al enige jaren op Duitse scholen hun verhaal: niet over schuld maar over verantwoordelijkheid.

De belangrijkste boodschap is dan niet wie of wat iemand is, of waar die vanaf stamt, maar wat iemand zegt en doet. Die boodschap zou eigenlijk centraal moeten staan op 4 en 5 mei. Het discrimineren van anderen omdat ze lid zijn van een groep is een gevaar dat nog steeds op de loer ligt. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, het zijn allemaal verschijningsvormen van hetzelfde fenomeen: het negeren van het individu of, zoals dat in het parlementaire onderzoeksrapport Ongekend Onrecht zo indringend is geformuleerd: de afwezigheid van de menselijke maat.

Elke manifestatie daarvan zou elke keer weer aan de kaak moeten worden gesteld. Het is dan ook uitermate jammer dat bij mijn weten geen enkele religieuze leider op 4 of 5 mei de gelegenheid te baat heeft genomen om de grondslag van onze vrijheid onder de loep te nemen. Onze grondwet heeft namelijk in artikel 1 het verbod van discriminatie opgenomen, en de meeste grondrechten zijn een variant daarop. De oorsprong van artikel 1 zit in godsdienstvrijheid: je hoeft niet te geloven, te denken of te zeggen wat de overheid voorschrijft. Dat recht om te geloven is een kostbaar goed.

Dat recht is echter onlosmakelijk verbonden met de verantwoordelijkheid van religieuze leiders om hun gelovigen daarop te wijzen. De verantwoordelijkheid dat hun geloof niet beter is dan dat andere geloof. Dat hun overtuiging niet meer rechten geeft dan die andere overtuiging. Dat hun eer, familie, groep, of gemeente niet meer rechten heeft dan die ander. Het enige dat telt is het respect voor de ander: het geloof in die ander, en het behandelen van die ander met een menselijke maat. Een maat die niet is gebaseerd op algoritmes maar op de mens: de medemens.

De Dodenherdenking op 4 mei en het vieren van de bevrijding op 5 mei mag niet verworden tot een ritueel. Het zou ons elke keer moeten wijzen op onze eigen verantwoordelijkheid om niet te zwijgen. Zoals Einstein dat al zei: "De wereld is een gevaarlijke plek om te wonen; niet vanwege de mensen die kwaad willen, maar vanwege de mensen die daar niets tegen doen."

=.=